

Αποκριά σημαίνει αποχή από το κρέας-προετοιμάζει τον άνθρωπο ψυχικά και σωματικά για την περίοδο του Πάσχα και την Ανάσταση. Στα λατινικά ταυτίζεται με το **καρναβάλι**, καθώς αυτή η λέξη προέρχεται από το **carne**, που σημαίνει "κρέας", και το ρήμα **vale**, που σημαίνει «περνώ».

Η περίοδος της Αποκριάς θεωρείται κατεξοχήν περίοδος εκτόνωσης, μια περίοδος κατά την οποία ο άνθρωπος ξεφεύγει από την καθημερινότητά του και εξωτερικεύει τα πάθη του με τη βοήθεια της μεταμφίεσης.

Π αλαιότερα το καρναβάλι γινόταν παντού στην Ελλάδα με μασκαράτες ομαδικές, χορούς, γλέντια, σάτιρα και διάφορα ιδιαίτερα έθιμα σε κάθε μέρος. Ήταν ευκαιρία για ξεφάντωμα, κρασί και χίλια δυο πειράγματα. Μεγαλύτερα κέντρα του αποκριάτικου ξεφαντώματος ήταν, όπως και σήμερα, η Πάτρα με το περιβόητο πατρινό καρναβάλι, που έχει τις ρίζες του στις αρχές του 19ου αιώνα, η Πλάκα στην Αθήνα, η Θήβα με τον περίφημο «βλάχικο γάμο», η Κοζάνη με τους ωραίους φανούς της, υπαίθρια γλέντια γύρω από φωτιές σε διάφορες γειτονιές της.

Τριώδιο και ονομασίες των εβδομάδων

Οι μεγάλες Απόκριες συνδέονται με την τελευταία περίοδο κρεατοφαγίας και διασκέδασης, προτού αρχίσει η μεγάλη νηστεία της Σαρακοστής. Στο διάστημα αυτό και για επτά ολόκληρες εβδομάδες δε γίνονται ούτε γάμοι ούτε γλέντια, ούτε πανηγύρια. Έτσι οι Απόκριες είναι η ευχάριστη παρένθεση ανάμεσα στο Δωδεκαήμερο και τη Μεγάλη Σαρακοστή. Αυτή η περίοδος που κρατάει τρεις εβδομάδες ονομάζεται **Τριώδιο**.

Η **πρώτη εβδομάδα** ονομάζεται « **Προφωνή** » ή « **Προφωνέσιμη** », επειδή παλιά προφωνούσαν, δηλαδή ανακοίνωναν ότι άρχιζαν οι Απόκριες και κάθε οικογένεια έπρεπε να φροντίσει για τις προμήθειές της. Λέγεται και « **Αμολλητή** » ή « **Απολυτή** », γιατί τότε απολύονται οι ψυχές των πεθαμένων και πάνε στον Πάνω Κόσμο.

Η **δεύτερη εβδομάδα** λέγεται « **Κρεατινή** », γιατί είναι η τελευταία εβδομάδα που τρώνε κρέας. Ειδικά την Πέμπτη αυτής της εβδομάδας, τη λεγόμενη " **Τσικνοπέμπτη** ", σε όλα τα σπίτια ψήνουν κρέας και η μυρωδιά του ψητού (τσίκνα) πλημμυρίζει τις γειτονιές. Το Σάββατο όμως της Κρεατινής και τα δύο επόμενα Σάββατα, αντίθετα με την Πέμπτη που είναι μέρα χαράς, είναι αφιερωμένα στη μνήμη των νεκρών (**Ψυχοσάββατα**). Σύμφωνα με την παράδοση οι συγγενείς επισκέπτονται τα μνήματα και μοιράζουν κόλλυβα.

Η **τρίτη εβδομάδα** ονομάζεται « **Τυρινή** » ή « **Τυροφάγου** » και « **Μακαρονού** » Κατά τη διάρκειά της επιτρέπεται να τρώνε μόνο γαλακτοκομικά, κυρίως το τυρί συνοδευόμενο με μακαρόνια.

Την επόμενη μέρα, την **Καθαρά Δευτέρα**, αρχίζει πλέον η ψυχική και σωματική προετοιμασία για το Πάσχα.

Ήθη και έθιμα της Αποκριάς σε όλη την Ελλάδα

ΝΑΟΥΣΑ

Κάθε χρόνο αναβιώνει το έθιμο «Γενίτσαροι και Μπούλες» που έχει τις ρίζες του στην Τουρκοκρατία.

ΟΙ Γενίτσαροι (Γιανίτσαροι) φορούν φουστανέλες, τσαρούχια, βαριά ασημένια νομίσματα, ενώ στο πρόσωπο φορούν την περίφημη μάσκα από κερωμένο πανί με ζωγραφιστό μουστάκι.

ΟΙ Μπούλες είναι επίσης άνδρες, ντυμένοι με γυναικεία παραδοσιακά ρούχα και στο πρόσωπο φορούν βαμμένες μάσκες.

Σύμφωνα με το έθιμο, τα χρόνια της Τουρκοκρατίας οι αρματολοί και οι κλέφτες έβρισκαν την ευκαιρία στις Απόκριες να κατεβούν στην πόλη μασκαρεμένοι και να γλεντήσουν με συγγενείς και φίλους χωρίς να τους αναγνωρίσουν οι Τούρκοι.

ΞΑΝΘΗ

Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς έχουμε το "κάψιμο του Τζάρου". Ο Τζάρος ή Τζάρους είναι ένα ανθρώπινο ομοίωμα, που τοποθετούν πάνω σε πουρνάρια στο κέντρο της πλατείας. Εκεί οι κάτοικοι καίνε τον Τζάρο για να μην υπάρχουν ψύλλοι το καλοκαίρι, σύμφωνα με την παράδοση. Στη συνέχεια ρίχνουν εκατοντάδες πυροτεχνήματα.

ΚΟΖΑΝΗ

Ιδιαίτερο γνώρισμα της κοζανίτικης Αποκριάς είναι οι **φανοί**, φωτιές που ανάβουν στις γειτονιές της πόλης, ενώ γύρω τους στήνεται υπαίθριο γλέντι υπό τους ήχους χάλκινων πνευστών. Εκεί ακούγονται τα **Ξανιέντραπα**, τραγούδια με σκωπτικούς στίχους που έχουν σκοπό τη διακωμώδηση γραφικών χαρακτήρων της πόλης, Κλέφτικα, αλλά και τραγούδια της ξενιτιάς και της αγάπης.

ΠΑΤΡΑ

Ξεχωριστή θέση στις αποκριάτικες εκδηλώσεις στην Ελλάδα κατέχει το καρναβάλι της Πάτρας. Διάφορα καλλιτεχνικά δρώμενα, θεατρικές παραστάσεις, το καρναβάλι των παιδιών και άλλα που κεντρίζουν το ενδιαφέρον του κόσμου και γίνονται πόλος έλξης πολλών επισκεπτών. Οι εκδηλώσεις κορυφώνονται την τελευταία Κυριακή Αποκριάς με τη **Μεγάλη παρέλαση Αρμάτων και Καρναβαλιστών**.

ΣΟΧΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Εδώ εμφανίζονται οι " **Κουδουνοφόροι** ", κατάλοιπο της διονυσιακής λατρείας. Με τραγόμορφες στολές και κουδούνια σε όλο τους το σώμα, χορεύουν στους δρόμους και τις πλατείες.

ΣΚΥΡΟΣ

Στα σοκάκια του νησιού την περίοδο των Απόκριων θα συναντήσουμε ομάδες μεταμφιεσμένων ανθρώπων. Κορυφαίος είναι ο **Γέρος** , ο οποίος είναι ντυμένος με μια μαύρη μαλλιαρή κάπα, φοράει τα παραδοσιακά δερμάτινα υποδήματα, τα τροχάδια, είναι φορτωμένος στη μέση του με 50 κουδούνια και προχωράει με ρυθμικό βηματισμό, δημιουργώντας εναλλασσόμενους ήχους. Συντροφιά είναι η **Κορέλα**, που σύμφωνα με την παράδοση είναι άντρας ντυμένος με γυναικεία ρούχα, που χορεύει γύρω από το Γέρο. Την ομάδα συμπληρώνει ένα πρόσωπο κωμικό, εκείνο του **Φράγκου** , ο οποίος φοράει μάσκα, ευρωπαϊκό παντελόνι, έχει ένα κουδούνι στο πίσω μέρος της μέσης του και κρατάει ένα κοχύλι στο οποίο φυσάει για να τραβήξει την προσοχή των παρευρισκομένων.

Έχουμε επίσης το " βλάχικο γάμο " στη **Θήβα**, το «γιαουρτοπόλεμο» στη **Νέα Χαλκηδόνα Θεσσαλονίκης**, τα «αλευρώματα» στο **Γαλαξίδι**,

το « κάψιμο του μακαρονά» στη **Δημητσάνα**, τους « μπαμπούγερους» στην **Καλή Βρύση της Δράμας** τους « κουδουνάτους» στη **Χίο** και άλλα πολλά αποκριτικά έθιμα σε όλες τις γωνιές της Ελλάδας.

Απόκριες στα Ιωάννινα

Την Κυριακή της Αποκριάς στα Ιωάννινα κάθε γειτονιά και κάθε χωριό από το πρωί μαζεύουν ξύλα και τα πηγαίνουν στο κέντρο της πλατείας.

Την ίδια ώρα σε κάθε σπίτι οι γυναίκες φτιάχνουν διάφορους μεζέδες και πίτες για το βράδυ.

Από το μεσημέρι τα ξύλα είναι τοποθετημένα σε σχήμα ρόμβου για το άναμμα της φωτιάς.

Όταν αρχίζει να σουρουπώνει, οι πρώτοι μασκαράδες κάνουν την εμφάνισή τους πηγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι. Εκεί τους περιμένει το έθιμο του **χάψαρου**. Σε αυτό το έθιμο προσπαθούν να πιάσουν με το στόμα ένα αυγό που είναι κρεμασμένο σε ένα σχοινί. Όποιος καταφέρει να πιάσει το αυγό, θα είναι από τους αρχηγούς στο γλέντι που θα ακολουθήσει.

Όλοι οι μασκαράδες και οι χωριανοί στη συνέχεια συγκεντρώνονται Πλατεία όπου ανάβουν οι αρχηγοί τη **χαλαούζια** (μεγάλη φωτιά) και αρχίζει το γλέντι με τοπική ηπειρώτικη μουσική και εκλεκτούς μεζέδες. Το χορό σέρνει ο αρχηγός της χαλαούζιας. Το κέφι και ο χορός κρατούν τον κόσμο ως το πρωί.

Το γαϊτανάκι

Τό γαϊτανάκι είναι ένας χορός που δένει απόλυτα με το χρώμα και το κέφι της Αποκριάς.

Πέρασε στην Ελλάδα από πρόσφυγες του Πόντου και της Μ.Ασίας και έδεσε απόλυτα με τα άλλα τοπικά έθιμα, αφού η δεξιότητα των χορευτών και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του δεν αφήνουν κανέναν αδιάφορο.

Δεκατρία άτομα χρειάζονται για να στήσουν χορό. Ο ένας κρατάει ένα μεγάλο στύλο στο κέντρο, από την κορυφή του οποίου ξεκινούν 12 μακριές κορδέλες, καθεμιά με διαφορετικό χρώμα. Οι κορδέλες αυτές λέγονται **γαϊτάνια** και το όνομα δίνουν και στο έθιμο.

Γύρω από το στύλο, 12 χορευτές κρατούν από ένα γαϊτάνι και μαζί χορεύουν, σε 6 ζευγάρια, τραγουδώντας το παραδοσιακό τραγούδι. Καθώς κινούνται γύρω από το στύλο, κάθε χορευτής εναλλάσσεται με το ταίρι του κι έτσι όπως γυρνούν (ο κάθε χορευτής περνάει τη μια φορά από μέσα και την άλλη απ' έξω) πλέκουν τις κορδέλες γύρω από το στύλο δημιουργώντας χρωματιστούς συνδυασμούς.

Ο χορός τελειώνει, όταν οι κορδέλες έχουν τυλιχτεί γύρω από το στύλο και οι χορευτές χορεύουν πολύ κοντά σ' αυτόν.

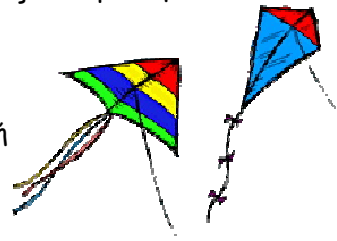
Πιθανόν ο κυκλικός αυτός χορός να υποδηλώνει τον κύκλο της ζωής, από τη χαρά στη λύπη, από το χειμώνα στην άνοιξη, από τη ζωή στο θάνατο και το αντίθετο.

Καθαρά Δευτέρα

Η Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε έτσι επειδή οι Χριστιανοί «καθαρίζονται» σωματικά και πνευματικά. Τη μέρα αυτή σταματά κάθε κατανάλωση φαγητού και ξεκινά μια νηστεία 40 ημερών, όσες δηλαδή και οι μέρες νηστείας του Χριστού στην έρημο.

Κούλουμα ονομάζεται η μαζική έξοδος του κόσμου στην εξοχή για να γιορτάσουν την Καθαρά Δευτέρα και να πετάξουν **χαρταετό**, έθιμο μεταγενέστερο.

Για την ετυμολογία της λέξης υπάρχουν πολλές εκδοχές. Ο Ν. Πολίτης, πατέρας της ελληνικής λαογραφίας, θεωρεί ότι η λέξη προέρχεται από το λατινικό **cumulus** (κόλουμους) που σημαίνει σωρός, αφθονία αλλά και το τέλος. Εκφράζει δηλαδή το τέλος της Αποκριάς.

Σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή, προέρχεται από μια άλλη λατινική λέξη, τη λέξη "**κόλουμνα**", δηλαδή "κολόνα". Πιθανόν γιατί το πρώτο γλέντι Καθάρας Δευτέρας έγινε στους Στύλους του Ολυμπίου Διός.

Σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας την Καθαρά Δευτέρα "καθαρίζουν" ό, τι απέμεινε από τα μη νηστήσιμα φαγητά της Αποκριάς. Σε άλλα μέρη, όπως στην Ήπειρο, οι νοικοκυρές καθαρίζουν τις κατσαρόλες και όλα τα χάλκινα σκεύη με σταχτόνερο μέχρι ν' αστράψουν και βάφουν άσπρα τα πεζοδρόμια.